

Seminarier 2018

Försvarmaktens cyberförsvar, seminarium vid årsmötet 13 mars

Överste Ahlgren berättade om Försvarmaktens cyberförsvar, vilket utgörs av den samlade förmågan som skapas av åtgärder, såväl defensiva som offensiva, till skydd för Försvarmaktens informations- och ledningssystem och som syftar till att säkerställa funktioner samt förmågan att försvara sig mot kvalificerade angrepp – defensivt resp. offensivt cyberförsvar. Med defensivt cyberförsvar avses åtgärder i Försvarmaktens information- och ledningsstödsystem med syfte att dels förvägra motståndare att påverka dessa, dels säkerställa tillgänglighet, sekretess, riktighet och spårbarhet i dessa system. Med offensivt cyberförsvar avses åtgärder utanför Försvarmaktens informations- och ledningssystem med syfte att avbryta angrepp mot dessa. Ett framgångsrikt cyberförsvarskoncept bygger på acceptans, förståelse och engagemang i hela Försvarmakten. Konceptet skall skapa förutsättningar för att effektivt kunna genomföra cyberförsvarsoperationer. Dessa förutsättningar kan endast skapas med stöd av tillförlitliga och rätt utformade system och processer, effektiv kompetensförsörjning, medvetet inriktad utveckling och samverkan med andra.

Engagemanget börjar på individnivå. Individer verkar i förband som leds av chefer med ledningsförband på förbandsnivå. Dessa förband lyder i sin tur under högre chefer med ledningsförband som utövar operativ ledning. Både operativa och taktiska staber understöds av specialiserade enheter/förband. Alla nivåer bidrar till ett funktionellt, försvarbart, robust och redundant informations- och ledningsstödsystem och därmed till bibehållen handlingsfrihet.

Tillförlitliga system och effektiva processer (Standard Operation Procedures) kräver välfungerande rutiner för drift och förvaltning, ett adekvat administrativt och juridiskt regelverk samt relevant kravställning på systemarkitektur och design. Därtill krävs fysiskt och logistiskt skydd omfattande bl.a. skalskydd, behörighets- och passersystem samt krav avseende informationssäkerhet och säkerhetsfunktioner. En annan viktig aspekt är kompetensflöden och kompetensutveckling vilka innebär förmågan att rekrytera, utbilda, öva och behålla personal, skapa förutsättningar för personalrörlighet, samt hantera personalens olika anställningsfaser. Rätt utformade skapar de en kompetent organisation. Innovativ och nyttskapande metod- och teknikutveckling stödjer militär cyberförmågeutveckling inklusive utveckling av nya stödsystem. Genom studier, forskning och teknikutveckling samt erfarenhetsåterföring utvecklas löpande kunskap och färdigheter.

Med konceptet förstärks förmågan att leverera och upprätthålla militärstrategiska lägesbilder rörande status i och hoten mot Försvarmaktens informations- och ledningsstödsystem, att tidigt upptäcka och genomföra incidenthantering vid intrång eller försök till intrång, samt att genomföra defensiva och offensiva operationer mot en kvalificerad motståndare i cybermiljön. Avslutningsvis poängterade överste Ahlgren att cyberförsvar är hela Sveriges angelägenhet. Cyberhotet och behovet av att kunna hantera detta är aktuellt i såväl fred och kris som i krig. Ett framgångsrikt koncept förutsätter en fungerande samverkan mellan Försvarmakten och andra myndigheter.

Försvarmaktsövningen Aurora 17, 15 maj

Den 15 maj höll generalmajoren Bengt Andersson ett seminarium om försvarmaktsövningen Aurora 17. Aurora 17 var den största försvarsövningen på svensk mark på 20 år. Den

genomfördes under vecka 37–39 i september 2017 i luften, på marken och till sjöss och de största övningsområdena var i Mälardalen, Stockholm, Göteborg samt på och runt Gotland.

Den förra svenska försvarsmaktsövningen, Orkan, ägde rum 1993. Nästa försvarsmaktsövning kommer att följas av en rad andra större och mindre övningar i en trappa upp mot nästa stora försvarsövning, Aurora 20. Aurora 20 är planerad till andra kvartalet 2020; den kommer pågå i 3–4 veckor och hållas på en taktisk nivå och neråt.

Aurora 17 var en nationell övning för ett starkare försvar, där samtliga stridskrafter, även Hemvärnet, deltog och som avsåg öka den samlade förmågan att möta ett väpnat angrepp mot Sverige. Bengt Andersson var övningsledare och berättade att det var ca 22 000 personer som deltog i övningen; varav 2 000 kom från Danmark, Norge, Finland, Frankrike, Estland, Lettland, Litauen och USA. Ett 40-tal svenska myndigheter övades, bland annat MSB, Polisen, Säpo, Svenska Kraftnät, Energimyndigheten, SSM och flera länsstyrelser.

Finska och amerikanska soldater agerade motståndare och det innebar att övningen hade kvalificerade system på angriparsidan, vilket var mycket bra. Det primära syftet med övningen var att öka Försvarsmaktens operativa förmåga. Efter övningen ska de olika vapengrenarna ha förbättrat sin förmåga att strida tillsammans.

Övningen gick bra även om det uppdagades brister i sambandssystemen. Att samöva förband är svårt och bör göras oftare. Endast 6 allvarliga personskador (som behövde sjukhusvård) ägde rum.

Rysk övningsverksamhet, 21 augusti

Forskningsledare Johan Norberg redogjorde för sitt arbete med att bevaka den ryska övningsverk-samheten och att utifrån denna analysera de ryska militära ambitionerna och den faktiska förmågan. ”Comprehensive SCRI – surprise combat readiness inspections samt årliga strategiska övningar ”STRATEXes -strategic exercises” under åren 2009–2017 speglar en målmedveten politisk och militär ansats att öka handlingsfriheten med Rysslands väpnade styrkor.

En analys av övningar i termer av fyra faktorer (förbands och formationers förmåga att lösa ställda uppgifter, ledningskomplexitet, mängden soldater och materiel samt stridsberedskap) visar att den militära handlingsfriheten ökade avsevärt under denna period.

Ett tydligt ryskt mål är att alltid ha hög tillgänglighet. En hög beredskap eftersträvas således och denna övas och prövas löpande från lägsta till högsta förbands- och ledningsnivå. En konsekvens av detta är att gammal materiel behålls och inte fasas ut förrän nya system fullt ut kan ersätta de äldre.

God samverkan mellan de olika försvarsgrenarna eftersträvas liksom förmågan att samordnat leda genom hela kommandokedjan. Övningarna kan ske med mindre delar men kompletteras med större övningar som omfattar mer än tiotusentalet man. Under 2018 genomförs en mycket omfattande övning som uppskattas omfatta ca 300 000 personer. Skyddet av tillväxttransporter ges naturligen stor prioritet.

Rysslands krig mot Ukraina och militära insats i Syrien speglar en ökande vilja att använda militära medel för att nå politiska mål. Jämfört med 10 år tidigare hade Rysslands politiska

ledarskap 2018 ett mer trovärdigt och användbart militärt verktyg för att påverka andra länder, antingen indirekt, genom att hota eller tvinga dem, eller direkt, genom att anfalla dem.

FN:s inspektioner av den syriska kemvapenanvändningen, 20 september

Docent Åke Sellström, f.d. avdelningschef FOI Umeå, ledde ett seminarium om FN:s inspektioner av den syriska kemvapenanvändningen den 20 september. Han berättade utförligt om dels hur FN och Säkerhetsrådet fungerar dels hur inspektionerna på plats i Syrien under hösten 2013 gick till.

Åke har varit chef för FN:s vapeninspektörer och beskrev den komplexa situationen i Syrien med 1 400 olika fraktioner på oppositionssidan mot den syriska regimen. FN betraktades med viss misstro av den syriska regimen och sades vara alltför västvänligt. FN-inspektörerna, som var stationerade i Damaskus 2013, fick efter intensiva förhandlingar löfte om att under ett par timmar, under fyra olika dagar, utföra inspektioner och provtagningar samt utföra intervjuer med ett stort antal patienter som sades ha utsatts för kemvapen. Trots ändrade tidsförhållanden, farliga biltransporter och ännu fler förhandlingar om nya tillfällen för inspektioner, lyckades Åke och de övriga FN-inspektörerna utföra det arbete de kommit dit för. Under tiden i Damaskus genomfördes många telefonsamtal med FN:s generalsekreterare Ban Ki-moon och Jan Eliasson. Prover skickades dels till FN:s olika lab. och dels till Syrien för kontroll av vilken substans som använts. Det konstaterades att det var nervgasen sarin som använts i ett antal fall. På ryskt initiativ gjorde Syrien sig av med det mesta av sitt kemvapenmaterial 2014. Den påstådda kemvapenanvändningen fortsatte ändå under 2014, då klorgas skall ha använts.

2015 tillsatte FN:s Säkerhetsråd en mekanism för att undersöka vem som stod bakom dessa klorgas-attacker. Undersökningarna visade sig vara mycket svåra att utföra. Endast i tre fall av nio kunde man få fram tillräckliga bevis på vem eller vilka som låg bakom dessa attacker med klor. Våren 2017 sades sarin ha använts igen i en by i Syrien med många skadade som följd. FN:s säkerhetsråd undersökte även detta. Trots att många olika faktorer pekade på att situationen var fejkad, kunde utredningen till sist få fram bevis för att regeringen låg bakom sarinattacken. Åke slutade med att konstatera att FOI ofta medverkar i FN och har gjort stor nytta i undersökningar om användningen av kemiska vapen.

Försvarmaktens materieförsörjning, 21 november

Den 21 november höll forskningsledaren Sven Holmberg, FOI, ett mycket intressant seminarium om utredningen "Försvarmaktens långsiktiga materielbehov" där han var en av de tre utredningssekreterarna. Försvarsminister Hultgren initierade utredningen och utredningsuppdraget gavs till Ingemar Wahlberg i slutet av 2016 och lades fram drygt ett år senare. Sakkunniga från FM, FMV och FOI bidrog med sin expertkunskap.

Många externa kontakter togs och även möten med de politiska partierna ägde rum. Uppdraget var att i prioritetsordning svara på vilken materiel som borde tillföras Försvarmakten i framtiden samt om de ekonomiska förhållandena är oförändrade eller ökar. Målgruppen var Försvarsberedningen. Utredningen hade inte planerat när olika anskaffningar borde ske utan belyste frågan i perspektivet 2030 eller därefter (2035).

Fokus för utredningens prioriteringar låg på att utveckla förmågan att möta väpnat angrepp i hög konfliktnivå (dock inte kärnvapen) från en kvalificerad fiende. Utgångspunkt var bl.a. det typfall som använts i totalförsvarsplaneringen och som FOI har tagit fram.

Materielprioriteringarna skulle i huvudsak vara anpassade till FM:s insatsorganisation 2016.

Utredningen ansåg det prioriterat att anskaffa mängdmateriel för att fylla igen de hål som finns i dag, samt att kunna bekämpa transporter och ha förmåga till uthållig markstrid. Vidare borde flygets baskapacitet och förmåga till spridning öka. För att få ut full operativ effekt av stridsflyget ansåg utredningen det väsentligt att förnya sensorkedjan för bättre förmåga och uthållighet. I övrigt konstaterades bl.a. att det är svårt att skydda den civila sjöfarten, infrastruktur och storstäder vid ett angrepp, vilket fick inverkan på utredningens prioriteringar.

Utredningen gick ut på remiss och de flesta remissinstanserna instämde i huvudsak till de slutsatser som utredningen kommit fram till; dock påpekades att andra situationer än väpnat angrepp borde ha belysts mer.

GD-besök med Luciakaffe, 10 december

Under flera år har vi haft förmånen att lyssna på och fråga GD, Jan-Olov Lind, om hur han ser på FOI:s framtid och om vad som hänt under året. Årets GD-kaffe hölls den 10 december, och lockade nästan 50 FOI-veteraner till Kista och ett 30-tal i Umeå. Det var det sista Lucia-kaffet som J-O närvarade vid då hans förordnande går ut till sommaren 2019 efter 10 år på FOI.

GD gav en positiv bild av FOI:s nuläge och dess framtid. Bland FOI:s uppdragsgivare får FOI mycket positiv feedback vilket också den senaste kundundersökningen visar som myndigheten genomförde under 2018.

Betr. forskningen på myndigheten informerade GD att det numera är mycket hotdriven forskning som bedrivs idag. Den nationella efterfrågan är just nu så stor att den internationella efterfrågan tyvärr får stå undan.

Det är således ett stort tryck på FOI:s medarbetare och FOI har därför under 2018 fortsatt med omfattande rekrytering. Av de cirka 100 personer som rekryterats är ca 40–50 % nyrekrytering medan resten är ersättningsrekryteringar. FOI:s medarbetare har gott rykte och därför finns många andra företag och myndigheter som är intresserade av FOI:s anställda. I takt med att medarbetarantalet ökar behövs också mer lokaler.

En av FOI:s externa hyresgäster, ISP, har flyttat ut p.g.a. för trånga lokaler och dessa lokaler kommer nu att iordningställas för FOI-personal. FOI:s bibliotek minskar och i de gamla bibliotekslokalerna håller man nu på med en ombyggnad för att utöka antalet konferenslokaler i huset.

GD informerade också om att alla på FOI under 2018 blivit krigsplacerade och myndigheten arbetar nu med att fastställa vad FOI ska göra vid skarpt läge. Efter sitt föredrag svarade GD på frågor och stannade kvar på det efterföljande Luciakaffet.